

Azərbaycan Respublikası
Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanası

Otuz illik həyatın ömür tablosu.

Bəhruz Kəngərliyə 125 illik yubileyi münasibətilə mərkəzi kitabxanaların uşaq şöbələri, MKS-nin şəhər, qəsəbə, kənd kitabxana filialları üçün hazırlanmış metodik vəsait

Bakı - 2017

Tərtibçilər:

Nərgiz Məcidova

Sevil Əhmədova

**İxtisas redaktoru və
buraxılışa məsul:**

Şəhla Qəmbərova

Əməkdar Mədəniyyət işçisi

“Otuz illik həyatın ömür tablosu” metodik vəsait /
tərt.ed.N.Məcidova; ix. red. və burax. məsul Ş.Qəmbərova;
F.Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası.- Bakı, 2017.-26s.

©F. Köçərli adına Respublika Uşaq Kitabxanası, 2017

Tərtibçi

Azərbaycanın professional rəssamlıq sənətinin banisi, istedadlı fırça ustası, əsl ziyalı Bəhruz  ir lib y ođlu Kəngərli çox qısa lakin mənalı bir ömür yolu yaşamış, həyatını sənətə həsr etmişdir. O, yaratdıđı əsərləri ilə Azərbaycan təsviri sənətində tamamilə yeni məktəb yaratmışdır. Qısa ömür sürməsinə baxmayaraq, sənətdə onun  z n  məxsus d st xətti, müstəsna yeri olmuşdur. Onun ömür p y  şair Mikayıl M  fiquin, bəstəkar Asəf Zeynallının,  rtođrul Cavidin ömür yolu ilə müqayisə edilə biləcək dərəcədə dəyərli olmuşdur. Ya adıđı dövrdən fərqli olaraq müstəqillik illerində Bəhruz Kəngərli irsinə maraq daha da artmış, yaradıcılıđına daha yüksək qiymət verilmişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin t  bb s  ilə Nax ivanda onun ev muzeyi açılmışdır. Bəhruz Kəngərlinin 125 illik yubileyi münasibətilə yaradıcılıđını t bliđ etmək məqsədilə F.K  erli adına Respublika uşaq kitabxanası bir sıra tədbirlər həyata keçirəcək.

Sənətkarın yubileyi münasibətilə mədəniyyət müəssisəsi olaraq hazırladıđımız vəsaitdə həmin tədbir haqqında məlumat verəcəyik.  ki hissədən ibarət olan vəsaitin I hissəsində rəssamın həyat və yaradıcılıđından bəhs edilir. II hissədə isə yubiley münasibəti ilə keçiriləcək tədbirlərdən söhbət a ılır.

Həyat və yaradıcılığı

Qısa lakin mənalı bir ömüryolu keçmiş parlaq istedadla malik olan Bəhrüz Kəngərli 1892-ci il yanvarın 10-da Naxçıvanda ziyalı ailəsində anadan olmuşdur. Bəhrüz Kəngərli 1918-1920-ci illərdə erməni daşnaklarının Azərbaycanda törətdikləri faciələri təsvir edən, öz dədə-baba torpaqlarından zorla qovulmuş və Naxçıvana pənah gətirmiş azərbaycanlı qaçqınların portretlərindən ibarət silsilə əsərlər yaratmışdır. Bu silsilədən olan “Qaçqınlar”, “Qaçqın qız”, “Qaçqın oğlan”, “Qaçqın qadın”, “Yurdsuz ailə”, “Qaçqın Gümşün”, “Ayaqyalın qaçqın oğlan” və s. onlarla qaçqının portretləri təkcə sənətkarlıq səviyyəsinə görə deyil, tarixi sənəd kimi də dəyərlidir. O, portret ustası kimi yaratdığı personajların daxili-psixoloji aləmini açıb göstərə bilmişdir. Rəssam təsvir etdiyi qaçqın uşaqların hər birinin simasında didərgin düşükləri ata-baba ocaqlarının həsrətini, keçirdikləri hiss və həyəcanları, gözlərinə qonmuş qüssə və kədəri özünəməxsus ustalıqla əks etdirmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə (1918–1920) Bəhrüz Kəngərli yaradıcılıqdan qalmır, boyakarlıq və qrafika əsərləri yaradır, rəssamlıq sənətini gənclərə öyrətmək, bu sənəti sevdirmək üçün xüsusi dərnək açır, fərdi sərgilərini təşkil edirdi. 1921-ci ildə Azərbaycanda açılan ilk böyük sərgidə Kəngərlinin 500-dən çox əsəri nümayiş etdirilmişdir. Əsərləri R.Mustafayev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyində, Naxçıvan Dövlət Tarix Muzeyində, Moskva Dövlət Tarix Muzeyində və şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır. Kəngərli həm də milli teatr rəssamlığının banilərindəndir. 1910-cu illərdə Naxçıvan teatrında “Ölülər” (C.Məmmədquluzadə), “Hacı Qara” (M.F.Axundzadə), “Pəri-cadu” (Ə.Haqqverdiyev) tamaşalarına bədii tərtibat və geyim eskizləri vermişdir. A.Babayevin “Yarımqıç şəkil” pyesi Kəngərliyə həsr olunmuşdur.

Naxçıvan MR Ali Məclisi sədrinin “Bəhruz Kəngərlinin adının əbədiləşdirilməsi haqqında” sərəncamına (2001, 22 may) əsasən, Naxçıvan şəhərində muzeyi yaradılmış, qəbirüstü abidəsi ucaldılmışdır.

Ulu öndər Heydər Əliyev: Bəhruz Kəngərlinin əsərləri Azərbaycan rəssamlıq sənətinin, mədəniyyətinin ən görkəmli nümunələrindəndir. Biz bununla fəxr etməliyik. Fəxr etməliyik ki, Azərbaycan xalqının belə böyük istedadı malik insanları olubdur. Azərbaycanda realist rəssamlığın əsasını qoyan Bəhruz Kəngərli təsviri-İncəsənət tariximizə adı qızıl hərflərlə həkk edilməyə layiq nadir istedad sahiblərindən biri olmuşdur. Bəhruz Kəngərli əsərlərini tamamilə milli ruhda və üslubda yaratmışdır. Beləliklə də, mədəniyyətimizdə milli rəssamlığın inkişafında özünəməxsus rol oynamışdır. İncəsənətimizdə realist dəzgah boyakarlığının təşəkkülü, portret və mənzərənin müstəqil janr kimi formalaşması məhz Bəhruz Kəngərlinin adı ilə bağlıdır. Bəzən çox qısa yaşamış bir ömür də əbədi olmağa, ölməzlik adını layiqincə daşımağa kifayət edir. Elə ömrünün 30-cu ilində bu dünyanı tərk edən gənc rəssamımız Bəhruz Kəngərlinin ömrü kimi... Həyatda çox qısa ömür sürmüş Bəhruz Kəngərli dərin təfəkkürlü və qızıl fırçalı rəssam kimi ədəbi ömrünün əbədiliyinə qətiyyətlə imza atmışdır. Bu görkəmli rəssamın həyatı təzadlarla, qəribəliklərlə dolu idi. Tale heç də ona qarşı hər zaman xoş davranmamış, uşaqlıqda keçirdiyi ciddi xəstəlik gənc rəssamı eşitmə problemi ilə üz-üzə qoymuşdu. Ancaq yaşadığı bu çətinlik onun rəssamlığa olan bağlılığını qətiyyətlə azaltmamış, həyat eşqinin alovlanmasına əngəl ola bilməmişdi. Bəhruz Kəngərlinin sənətə olan sevgisini rəssamın analığı Şirin xanım belə xatırlayırdı: “Əvvəllər nə mən, nə də atası Bəhruzun şəkil çəkməsinə əhəmiyyət verməzdik. Hətta biz heyifsilənirdik ki, o, vaxtının çoxunu şəkil çəkməyə sərf edir.

Amma sonralar atası onun istedadına inanmağa başladı, onun üçün Tiflisdən kağız, karandaş, rəng gətirdi”.

Uşaq vaxtı ağır xəstəlik keçirən Bəhruz Kəngərli bu ağrı-acılara sinə gərmək üçün fırçadan möhkəm yapışaraq çox erkən yaşlarında rəssamlığa meyil göstərmişdir. Onun rəssam kimi püxtələşməsində Cəlil Məmmədquluzadənin, “Molla Nəsrəddin” jurnalının böyük rolu olmuşdur. Yaradıcılığının ilk dövründə karikatura və satirik rəsmlər, eləcə də məişət səhnələrini çəkən Bəhruz Kəngərli öz rəsmləri ilə müasirlərinin diqqətini çəkmişdir.

1914-cü ilin iyununda rəssamın Naxçıvanda ilk böyük fərdi sərgisi təşkil olunmuş, burada nümayiş olunan rəsm əsərləri hər kəsi heyran etmişdi. 1914-cü ildə “İqbal” qəzeti Bəhruz Kəngərli haqqında yazırdı: “Cavan rəssamımız gələcəkdə iftixarımız olacaqdır”.

Ümummillî liderimiz Heydər Əliyev Bəhruz Kəngərli yaradıcılığına daim böyük qayğı göstərmişdir. Ulu öndərimizin təşəbbüsü ilə Naxçıvan şəhərində Bəhruz Kəngərli Muzeyi yaradılmış, Naxçıvan Muxtar Respublikası Rəssamlar Birliyinin Sərgi Salonuna Bəhruz Kəngərlinin adı verilmişdir. 2002-ci ilin yayında muzeyin açılış mərasimində xalqımızın böyük oğlu Heydər Əliyev Bəhruz Kəngərli yaradıcılığını yüksək qiymətləndirərək demişdir: “Bəhruz Kəngərlinin əsərləri Azərbaycan rəssamlıq sənətinin, mədəniyyətinin ən görkəmli nümunələrindəndir. Biz bununla fəxr etməliyik. Fəxr etməliyik ki, Azərbaycan xalqının belə böyük istedadı malik insanları olubdur”.

Bu müdrik fikirlərin işığında bir daha illərin dizini qatlama-qatlama zamanın güzgüsündə öz aydın ziyası ilə köülləri rıqqətə gətirən Bəhruz Kəngərli xəzinəsinin boyalardan qalxan sənət dünyasına üz tutduq. O əbədiyaşar dühadan bizə əmanət və yadigar qalan “Atabəy məqbərəsi”,

“İmamzadə”, “Nuhun qəbri”, “İlanlıdağ”, “Qızlar bulağı”, “Qoca kişi”, “Toy”, “Elçilik” kimi əsərlər ifadəliliyi, bədii-estetik dəyəri ilə diqqət çəkir. Bəhrüz Kəngərli bütün varlığı ilə doğma torpağına bağlı, onun gözəlliklərindən zövq alan və bunu yaradıcılığında öz mükəmməlliyi ilə əks etdirən vətəndaş qeyrətli bir şəxsiyyət olmuşdur.

Sənətkarın təbiət mövzusunda yaratdığı əsərlərdə yurdumuzun zəngin florası və füsunkarlığı, təbiiliyi minbir gözəlliyi ilə əks olunmuşdur. “Şəlalə”, “Günəş batarkən”, “Dağlıq mənzərə”, “Ağrı dağı”, “Ay işığında” adlı əsərləri təbiətin poeziyasını firçanın qüdrəti ilə göz yaddaşımıza köçürmüşdür. Uzun müddət bu mənzərələrin təsirindən ayrıla bilmirsən. Qəribədir ki, Bəhrüz Kəngərli sanki az yaşayacağını duyurmuş. Bu səbəbdən də müxtəlif mövzularda öz firçasını sınaşa da, bütün yaradıcılığı Vətənə, torpağa, xalqa, taleyimizə bağlı olmuşdur. O bir tərəfdən ilin fəsillərini kətana köçürür, digər tərəfdən mədəniyyət abidələrimizin rəsmlərini çəkirdi. Dövrünün qabaqcıl ziyalıların portretləri üzərində işləyir, karikatura və satirik rəsmlər, memarlıq, mənzərə və məişət səhnələrini əks etdirən rəsm, akvarel və rəngkarlıq əsərləri yaradırdı.

Onun yaradıcılığında bir sıra əsərlər də var ki, bütövlükdə, xalqımızın yaşadığı faciəli illərin ağrı-acılarını əks etdirir. Bəhrüz Kəngərli 1918-1920-ci illərdə mənfur erməni daşnaklarının Azərbaycanda törətdikləri faciələri təsvir edən, öz ana torpaqlarından zorla qovulmuş və Naxçıvana pənah gətirmiş azərbaycanlı qaçqınların portretlərindən ibarət silsilə əsərlər də yaratmışdır. Bu silsilədən, incə rəssam barmaqlarının möcüzəli toxunuşundan yaranmış “Qaçqınlar”, “Qaçqın qız”, “Qaçqın oğlan”, “Qaçqın qadın”, “Yurdsuz ailə”, “Ayaqyalın qaçqın oğlan” və sair kimi onlarla portretə baxarkən orada təsvir olunan insanların gözlərindəki kədər, Vətən həsrəti insanın qəlbinin

dərinliklərinə nüfuz edir. Tarixi reallıqları özündə əks etdirən bu rəsm əsərləri daşnakların törətdikləri qırğınların, deportasiyaların, ümumən, millətimizin üzleşdiyi dərdlərin gələcək nəsillərə çatdırılmasında əvəzsiz mənbədir. Yuxarıda adları çəkilən əsərlər tək-cə portret kimi sənətkarlıq səviyyəsinə görə deyil, həm də tarixi sənəd kimi də dəyərlidir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbovun dediyi kimi: “Bəhruz Kəngərli əsərlərində xalqımızın tarixini və dövrün ictimai-siyasi hadisələrini dolğun əks etdirən bir sənətkar kimi yüksək qiymətə layiqdir. Xalqımızın başına gətirilən müsibətləri, ermənilər tərəfindən doğma yurdundan zorla qovulmuş azərbaycanlı qaçqınların taleyini əks etdirən “Qaçqınlar” silsiləsinə daxil olan əsərləri Azərbaycan tarixinin, xalqımızın dəyərləli nümunələridir”.

Bu rəssamın əsərlərinə diqqət yetirdikdə duyursan ki, Bəhruz Kəngərli hərtərəfli rəssam olmuşdur. Onun müraciət etmədiyi mövzu yoxdur. Maraqlısı da budur ki, rəssamın fırçasından doğulan bütün əsərlər qiymətlidir. Bəhruz Kəngərli həm də milli teatr rəssamlığının banilərindən sayılır. 1910-cu illərdə Naxçıvan teatrında tamaşaya qoyulan “Ölülər” (C.Məmmədquluzadə), “Hacı Qara” (M.F.Axundzadə), “Pəri-cadu” (Ə.Haqverdiyev) əsərlərinin bədii tərtibatını və geyim eskizlərini də məhz Bəhruz Kəngərli vermişdir.

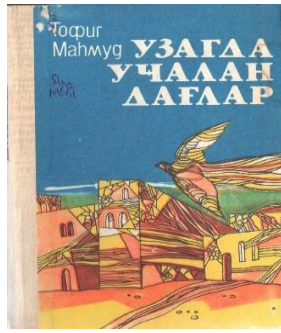
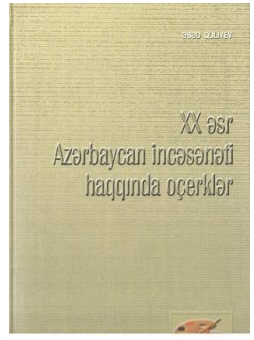
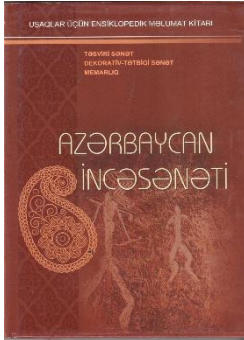
Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə Bəhruz Kəngərli müntəzəm işləyərək boyakarlıq və qrafik əsərləri yaratmışdır. O həm də rəssamlıq sənətini gənclərə öyrətmək və sevdirmək üçün xüsusi dərnək açaraq fərdi sərgilərini də təşkil edirdi.

Tədqiqatçıların fikrincə, Bəhruz Kəngərlinin 2 minə yaxın portret, mənzərə və rəsm əsərləri əldən-ələ düşərək itmişdir. Hazırda Azərbaycan Dövlət İncəsənət Muzeyində Bəhruz Kəngərlinin 500-ə yaxın əsəri qorunur. Naxçıvandakı

muzeydə də 50-dən çox orijinal əsəri nümayiş etdirilir. Moskva Dövlət Tarix Muzeyində və şəxsi kolleksiyalarda da əsərləri saxlanılır. Bəhruz Kəngərliyə haqqında ən dəyərli fikirləri vaxtı ilə ümummilli lider Heydər Əliyev söyləmişdir: “Bəhruz Kəngərliyə əsərləri həddindən artıq qiymətli dir. Birincisi, onun rəssamlıq ustadlığına görə, ikincisi, onun yaratdığı obrazlara görə – mən insan obrazlarını deyirəm. Xüsusən, o, ağır dövrün, 1918, 1919, 1920-ci illərin çətin dövründə xalqımızın ağır vəziyyətdə olmasını az da olsa, öz əsərlərində əks etdiribdir”. Bu, elə bir qiymətdir ki, bizim hər birimizə bələdçilik edir. Yəni Bəhruz Kəngərliyə kim olduğu, Azərbaycan mədəniyyəti tarixində hansı mövqedə dayandığı tamamilə aydınlaşır. Görkəmli sənətkarın sənət dünyası, əbədiyaşar yaradıcılığı muxtar respublikamızda yüksək qiymətləndirilmişdir. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri cənab Vasif Talıbovun imzaladığı “Görkəmli rəssam Bəhruz Kəngərliyə 120 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında” 2012-ci il 12 yanvar tarixli Sərəncam bunun bariz ifadəsidir. Naxçıvan şəhərində yaradılmış Bəhruz Kəngərli Muzeyi binasının 2013-cü il iyun ayının 24-də əsaslı yenidənqurmada sonra açılışı olmuşdur. Bəhruz Kəngərliyə əsərlərindən ibarət albom-kataloq hazırlanmışdır. Bu gün muzeydə Bəhruz Kəngərliyə irsinə aid 900-dən çox eksponat mühafizə olunur. Muzeydə rəssamın 341 rəsm əsəri mövcuddur. Bu rəsm əsərlərindən 58-i orijinaldır. Azərbaycan incəsənətinin tarixində özünəməxsus xidmətləri ilə yaşayan Bəhruz Kəngərli kimi sənətkarlar bəşəri ideyalı insanlar olublar. Bir qərinəlik ömründə əbədiyaşar əsərlərə həyat verən, incəsənət tariximizin unudulmayan nümayəndəsinə çevrilən Bəhruz Kəngərliyə həmişə müasirimiz olaraq bizimlə bərabər gələcəyə addımlayır. Cəmi 7 il yaradıcılıq fəaliyyəti ilə məşğul olmağa macal tapmış Bəhruz Kəngərli 2000-ə qədər rəsm əsəri yaratmışdır. O, realist

ifadəliliyi, yüksək bədii-estetik dəyəri ilə diqqəti cəlb edən çoxlu portret, mənzərə, natürmort çəkmişdir. Dövrünün qabaqcıl ziyalılarının, sadə adamların portretləri (“Yaşlı kişi”, “Gürcü” və s.) mövzu aktuallığına və ideya məzmununa görə bu günün ictimai-siyasi hadisələri ilə səsleşən “Qaçqınlar” silsiləsinə daxil olan portretlər canlılığı, reallığı və psixoloji ifadəliliyi ilə fərqlənir. Rəssamın yaradıcılığında mənzərə janrı mühüm yer tutur. Onun mənzərələrində təbiət gözəllikləri “Şəlalə”, “Dağlıq mənzərə”, “İlanlı dağ ay işığında”, “Günəş batarkən”, “Ağrı dağı”, “Köhnə qala”, “Əliabad kəndində darvaza”, “Yamxana kəndinə gedən yol” və s. əsərlərində, mədəniyyət abidələri isə “Möminə xatın türbəsi”, “Əshabi-kəhf dağı”, “Nuhun qəbri” əsərlərində əks edilmişdir. İlin fəsillərinə aid tablolarından rəssamın “Payız”, “Bahar”- ı göstərmək olar.

Bəhruz Kəngərli cəmiyyətə faydalı olmaq, xalqın, mədəni həyatına müsbət təsir etmək, gənclərin zövqünü düzgün istiqamətləndirmək naminə öz əsərlərini gənclərə əyani təqdim etmişdir. Özü əsərlərindən ibarət ilk dəfə Naxçıvanda kiçik sərgilərini təşkil etmişdir. Onu sevdirmək, yaradıcılığını gənc nəslə və şagirdlərə tanıتماq məqsədilə kitabxanada kitab sərgisi keçirilməsi lazımdır. Sərgidə Bəhruz Kəngərli haqqında yazılmış kitablardan istifadə edərək sərgiyə - *“Azərbaycan incəsənətində Bəhruz Kəngərli zirvəsi”*; *“Təsviri sənətdə tarixə dönən rəssam”*; *“Qısa ömrün mənalı cizgiləri”*; *“Həyatını sənətə bağlayan sənətkar və s. başlıq verə bilərik”* .:

Görkəmli şəxsiyyətlərin Bəhruz Kəngərli haqqında söylədikləri:

Bəhruz Kəngərlinin əsərləri həddindən artıq qiymətlidir. Birincisi onun rəssamlıq ustalığına görə, ikincisi onun yaratdığı obrazlara görə. Mən insan obrazlarını deyirəm. Xüsusən o ağır dövrün 1918, 1919, 1920-ci illərin çətin dövründə xalqımızın ağır vəziyyətdə olmasını az da olsa öz əsərlərində əks etdirib.

Heydər Əliyev,
Ulu öndər

“Cavan rəssamımız gələcəkdə iftixarımız olacaqdır”.

“İqbal” qəzeti

Mənim rəssamlıq təhsili almağıma Bəhruz səbəb oldu.

Adil Qaziyev,
Rəssam

Rəssamın yaradıcılığında doğma Vətənin gözəlliklərinin tərənnümü xüsusi yer tutur. “Ağrı dağı”, “Gecə mənzərəsi”, “Qoyun sürüsü”, “İlan dağı”, “Atabəy məqbərəsi” və s. əsərləri belə əsərlərdən olub, bir-birindən maraqlı və təsirlidir. Onun mənzərələrində təbiət gözəllikləri (“Şəlalə”, “Dağlıq mənzərə”, “İlanlı dağ ay işığında”, “Günəş batarkən”, “Ağrı dağı”, “Köhnə qala”, “Əliabad kəndində darvaza”, “Yamxana kəndinə gedən yol” və s.) mədəniyyət abidələri (“Möminə xatın türbəsi”, “Əshabi-kəhf dağı”, “Nuhun qəbri”), ilin fəsilləri (“Payız”, “Bahar”) əks olunmuşdur. Bu mövzuyla, ümumiyyətlə təbiətlə bağlı əsərlərin çoxluğunu nəzərə alaraq bundan başqa bu

rəsmlərdən ibarət *“Fırçasıyla təbiətə bağlı rəssam”*, *“Qızıl fırçalı rəssam”* başlığı ilə sərgi təşkil edə bilərik.

Xalqımız tarixin müxtəlif dövrlərində düşmənlərin amansızlıqları ilə də üzləşmişdir. 1914-1921-ci illərdə də bədnam erməni daşnaklarının törətdiyi vəhşiliklər, xalqımızın başına gələn faciəli hadisələr gənc rəssamı sarsıtmış, onun yaradıcılığında dərin iz buraxmışdır. B. Kəngərli böyük uzaqgörənliklə o dövrdə sadə insanların, dinc əhalinin başına gətirilən bu müsibətləri olduğu kimi, real boyalarla təsvir etmişdir. Həmin əsərlərdə o, bizi bu faciəni heç vaxt unutmamağa səsleyir, xain erməni daşnaklarının əsl simasını açıb göstərirdi. Onun *“Qaçqınlar” silsiləsindən olan əsərlərinə həyat həqiqəti kimi baxmaq çətin olur. “Tərk edilmiş ev”, “Yurdsuz ailə”, “Papaqlı oğlan”, “Naxçıvanda xaraba qalmış evlər”, “Qaçqın qadın”, “Qaçqın oğlan” və s.* belə təsirli əsərlərdəndir. O, bu əsərlərdə portret ustası kimi yaratdığı bu personajların daxili-psixoloji aləmini açıb göstərə bilmişdir. Rəssam təsvir etdiyi qaçqın uşaqların hər birinin simasında didərgin düşdükləri ata-baba ocaqlarının həsrətini, keçirdikləri hiss və həyəcanları, gözlərinə qonmuş qüssə və kədəri özünəməxsus ustalıqla əks etdirmişdir. Bu günümüzə səsleşən, bu əsərlərin təbliği kitabxanada vətənpərvərlik hisslərinin aşılınması üçün tədbirlərin keçirilməsində gözəl vasitələrdən biri olar.

Parlaq istedadla, yaradıcılıq qabiliyyətinə malik olan B.Kəngərli 1922-ci il fevralın 7-də dünyasını dəyişmişdir. Xalqımız Vətəninə, elinə qəlbən bağlı olan bu gözəl sənətkarını heç zaman unutmayacaq, onun xatirəsini həmişə əziz tutacaqdır. Bu vəsait də sənətkarın yaradıcılığının təbliği işinə kömək üçün bir vasitə olacaqdır.

Bəhrüz Kəngərli yaradıcılığının təbliğində rəssam haqqında hazırlanmış sualların da əhəmiyyəti vardır. Bu sualları sizə təqdim edirik.

- 1) **Bəhruz Kəngərli neçənci ildə anadan olmuşdur?**
 - a) **1887**
 - b) 1892
 - c) **1874**

- 2) **Onu rəssamlığa kim həvəsləndirmişdir?**
 - a) Atası Şirəlibəy
 - b) **Cəlil Məmmədquluzadə**
 - c) **Şirin xanım**

- 3) **İlk təhsilini Naxçıvanda alan rəssam təhsilini harada davam etdirmişdir?**
 - a) **Bakıda**
 - b) **Türkiyədə**
 - c) Tiflisdə

- 4) **Bəhruz Kəngərlinin rəssam kimi incəsənətin hansı sahəsində rolu olmuşdur?**
 - a) **Kino**
 - b) Teatr
 - c) **Musiqi**

- 5) **Teatrda hansı tamaşaların tərtibatında iştirak etmişdir?**
 - a) **Qaçaqqlar**
 - b) **İblis**
 - c) Ölülər, Pəri Cadu

6) C.Məmmədquluzadənin yaradıcısı olduğu hansı jurnal ilə rəssam əməkdaşlıq etmişdir?

- a) Hophopnamə
- b) Molla Nəsrəddin
- c) **İqbal qəzeti**

7) O yaradıcılığında real həyatdan götürdüyü hansı mövzunu ürəkəğrısı ilə silsilsilə şəklində yaratmışdır?

- a) **Təbiət**
- b) **Vətən**
- c) Qaçqınlar

8) Ədəbiyyatımızda hansı yazıçı Bəhrüz Kəngərlinin həyatından bəhs edən povest yazmışdır?

- a) **İlyas Əfəndiyev**
- b) **Qılman İlkin**
- c) Tofiq Mahmud

9) Povest necə adlanır?

- a) Uzaqda ucalan dağlar
- b) **Bəhrüz Kəngərli**
- c) **Sənət dünyası**

10) Bəhrüz Kəngərlinin ev muzeyi Heydər Əliyev tərəfindən harada açılmışdır?

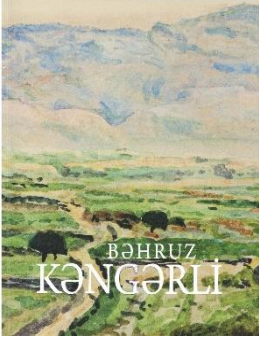
- a) **Bakıda**
- b) Naxçıvanda
- c) **Şəkiddə**

Bəhruz Kəngərli - Azərbaycanın ilk peşəkar teatr rəssamı kimi

Peşəkar Azərbaycan teatrı təşəkkül tapandan sonra həm ilkin həvəskarlıq dövründə, həm “müsəlman” artistləri cəmiyyəti”ndə, sonralar “Nicat”, “Səfa”, və sair teatr truppalarında tamaşalar hazırlananda tərtibat hazır şəkildə kirayəyə götürülürdü. Hətta müxtəlif tamaşalarda müəyyən əşyalar dəyişilərək eyni otaqda tərtibat işləri gedirdi. 1922-ci ilə kimi heç vaxt teatr binası olmasa da, müəyyən vaxtlarda Naxçıvana gələn Kəngərli teatr üçün dostu Rza Təhmasibin xahişi ilə müəyyən mənzərələri əks etdirən asma pərdələri həvəslə hazırlayırdı. Pərdələr meşə, dağ, çay rəsmlərindən ibarət olurdu. Truppa onlardan müxtəlif tamaşalarda istifadə edirdi.

Bəhruz Kəngərli eyni zamanda 1917-ci ilə “Xeyriyyə məktəbinin nəzdindəki “El güzgüsü” teatr cəmiyyəti tərəfindən Naxçıvan klubunda səhnələşdirilən tamaşaların bədii tərtibatında da yaxından iştirak etmişdir. 1917-ci ildə Cəlil Məmmədquluzadənin “Ölülər”, 1918-ci ildə M.F. Axundzadənin “Hacı Qara”, Əbdürrəhimbəy Haqverdiyevin “Pəri Cadu” əsərlərinə bədii tərtibat və hər personaja uyğun qrim tərzini düşünmüş, geyim eskizləri hazırlamışdır. Beləliklə Bəhruz Kəngərli Naxçıvanda da teatr sənətinin inkişafına əlindən gələn köməklili göstərmişdir. Kitabxanada teatr günü ilə bağlı keçirilən tədbirlərdə Bəhruz Kəngərlinin teatr fəaliyyətinə də yer ayıra bilərik.

Bəhruz Kəngərli (1892-1922) : rəngkarlıq qrafika / Bakı : Şərq-Qərb, 2013. - 104 s.. - (Sərvət). - Azərbaycan və ingilis dillərində.

Son illər Azərbaycan incəsənətinə dövlət tərəfindən verilən qiymətlə bağlı nəşr edilən bu kitab Bəhruz Kəngərli haqqında hazırlanmışdır.

Azərbaycan Respublikası Milli İncəsənət Muzeyinin əməkdaşlarının iştirakı ilə hazırlanan və “Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evində çap olunan bu kitabda Bəhruz Kəngərlinin həyat yoluna nəzər salınmış, yaradıcılığına təsir göstərmiş məşhur rəssamlar, mədəni mühit haqqında məlumat verilmişdir.

Kitabda rəssamın “Molla Nəsrəddin” jurnalı və teatr sahəsindəki fəaliyyəti də işıqlandırılmışdır. Eyni zamanda 1918-1920-ci illərdə azərbaycanlılara qarşı törədilən amansızlığın Bəhruz Kəngərli yaradıcılığında buraxdığı izlərdən də danışılmışdır. Oxuculara Azərbaycan və ingilis dillərində təqdim olunan bu kitab qrafika, rəngkarlıq və rəssamın yaradıcılığı ilə maraqlanan hər kəs üçün nəzərdə tutulmuşdur. Kitabxanada rəssamın yubileyi ilə bağlı həmin kitabın icmalını oxucularla keçirə bilərik. Kitab hazırlanacaq sərgilərdə oxuculara müəllifi tanımaq üçün yararlı vəsaitdir.

Kitab müzakirəsi

"Alça ağacı qurusa da Bəhruzun yaşadığı həyətdə illər boyu qalmışdı. Onu bacısı Tahirə daha çox qoruyurdu. Onu kökündən qoparıb atmaq istəmişdilər, amma Tahirə heç kəsi yaxına buraxmamışdı. Ağac qəribə şəklə dönmüşdü. Qurquru budaqlar bir-birinə dolaşmış kimi, kiminsə həsrətini çəkən adam kimi sıxılmış, büzülmüş, məhzun bir görkəm almış, təbiətin yaratdığı etüdə çevrilmişdi. Deyirlər ki, bu ağac son illərə qədər həmin həyətdə dururdu. Təəssüf etməyə dəyməz, çünki alça ağacı indi

olmasa da Bəhruzun rəsmlərindən birində əbədi yaşayır!" - Bu cümlələr böyük Azərbaycan rəssamı Bəhruz Kəngərlinin həyatından bəhs edən "Uzaqda ucalan dağlar" romanındandır. Romanın müəllifi yazıçı Tofiq Mahmuddur. Müəllifin son irihəcmli əsəri olan "Uzaqda ucalan dağlar" romanı rəssam həyatından bəhs edən yeganə Azərbaycan romanıdır. Yubiley münasibətilə kitabxanada "Uzaqda ucalan dağlar" povestinin birgə təhlilini keçirə bilərik. Müzakirəni yuxarı sinif məktəbliləri ilə məktəbin ədəbiyyat dərslərindən birində də keçirmək olar. Bunun üçün son zamanlar həm bədii-estetik baxımdan, həm də Bəhruz Kəngərlinin həyatının öyrənilməsi baxımından önəmli olan bu gözəl əsərin yalnız arxivlərdə qalmasını istəməyən "Kitabsevərlər" qrupu, bu əsəri köhnə kiril əlifbasından yeni latın qrafikalı əlifbaya çevirərək nəşr etdirmişdir. Povestdə Bəhruz Kəngərlinin uşaqlıq və gənclik illəri qələmə alınmışdır.

Müasir Azərbaycan incəsənətinin ekspozisiyası Azərbaycan Dövlət İncəsənət muzeyində yerləşir və Azərbaycanın XX əsrin 30-90-cı illərinin rəssamlıq, heykəltarəşliq, qrafika, bədii-tətbiqi incəsənətini təmsil edir. Azərbaycanın Milli incəsənət muzeyinin zəngin kolleksiyası keçmişin bədii abidələrinə yeni gözlə baxmaq və müasir incəsənətin xüsusiyyətlərini özü üçün yenidən açmaq imkanı verir. Azərbaycan rəssamlarının müasir rəssamlıq əsərləri və qrafikaları Bakı müasir incəsənət muzeyində, dünyanın bir çox ölkələrində şəxsi kolleksiyalarda saxlanılır. A. və V. Şəmsiyevlərin, İ. Məmmədovun, Z. Əliyevanın, D. Kərimovun, O. və V. Ağababəyevlərin, U. və E. Haqverdiyevlərin, E. və M. Babəyevlərin, R. və S. Verdiyevlərin, R. Kərimovun, E. və D. Haşimovların, N. və A. İbrahimovların, R. Mehdiyevin, B. Maratlının, A. və S. Səmədovların, A. Sadıqzadənin və digər rəssamların əsərləri bizi yenidən sevindirir. Bəhruz Kəngərli (22

yanvar 1892, Naxçıvan – 7 fevral 1922, Naxçıvan) – rəssam, boyakar və qrafik. Azərbaycan təsviri sənətində realist dəzğah boyakarlığının təşəkkülü, portret və mənzərə janrlarının formalaşması Kəngərlinin adı ilə bağılıdır.

Bəhruz Kəngərli muzeyi:

Bəhruz Kəngərli Muzeyi Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi Sədrinin 2001-ci il 22 may tarixli Sərəncamı ilə və Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2002-ci il 13 iyul tarixli qərarı ilə Azərbaycan rəssamlıq sənətinin görkəmli nümayəndəsi Bəhruz Kəngərlinin xatirəsini əbədiləşdirmək məqsədilə yaradılmışdır. Azərbaycan Respublikasının prezidenti Heydər Əliyev 2002-ci il 18 iyun tarixində bu muzeyin açılışında iştirak etmişdir. Tarixi-memarlıq abidəsi olan muzeyin binası 1897-ci ildə Naxçıvan qızlar məktəbi üçün tikilmişdir. Ümumi sahəsi 560 m²-dir. Şərq və qərb memarlıq elementlərinin sintezindən tikilmiş ikimərtəbəli binanın birinci mərtəbəsində 7, ikinci mərtəbəsində isə 5 otaq yerləşir. Bina iqlim şərtlərinə uyğun olaraq çiy kərpicdən tikilmiş və fasadı bişmiş kərpiclə üzlənmiş bina XX əsrdə binadan tədris müəssisəsi kimi istifadə olunmuşdur. Burada əvəlləcə pedaqoji texnikum, sonra isə Heyran xanım adına tibb texnikumu yerləşmişdir. Muzeydə 350-yə yaxın maddi-mədəniyyət nümunəsi qorunub saxlanılır və nümayiş etdirilir ki, bunların da 56-sı rəssamın əsərlərinin orijinalı, 300-ü isə foto surətlərindən, habelə ailəsi, həyat və fəaliyyəti ilə bağlı sənədlərdən, məişət əşyalarından və digər materiallardan ibarətdir. **2012-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Bəhruz Kəngərlinin 120 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında imzalamış sərəncama əsasən, Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisində Tədbirlər Planı hazırlanaraq həyata**

keçirilmişdir. Tədbirlər Planına əsasən, Bəhruz Kəngərlinin Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin fondunda saxlanan 191 əsərinin surəti çıxarılaraq Bəhruz Kəngərli Muzeyinə verilmişdir. Muzeydə rəssamın 341 rəsm əsəri vardır. Bu rəsm əsərlərindən 58-i orijinaldır. Həmin vaxtdan muzeydə Bəhruz Kəngərli irsinə aid 900-dən çox eksponat mühafizə olunur.

1921-ci ildə Naxçıvanda İnqilab Komitəsinin təşəbbüsü ilə B.Kəngərlinin 500 əsərdən ibarət böyük sərgisi təşkil olunmuşdur. Daima ehtiyac içərisində yaşayan, heç bir qayğı görməyən Bəhruz üçün həmin sərginin böyük əhəmiyyəti olmuşdur. Həmişə yoxsul və kimsəsizlərin halına acıyan rəssam sərgidən toplanan pulun üçdə birini şəhər uşaq evinə bağışlayaraq onları sevindirmişdir.

Ədəbi – bədii gecə

Aparıcı: Naxçıvan qaçqınlarla, cır-cındır, ac-yalavac, xəstə,yorğun, halsız, solmuş uşaqlarla, qızlarla, cavanlarla dolmuşdur. Köhnə uçuq evlərin divarlarında sığınacaq tapan bu qaçqınlar qapı-qapı gəzir dilənirdilər. Bəhruz onlara baxa-baxa keçdikcə ürəyi ağrıyırdı. Səkkiz doqquz yaşındakı uşağın ətəyindən tutmuş ondan balaca oğlanın vəziyyəti çox acınacaqlı idi. Əynindəki cırıq, yamaqlı köynək bədənini tam örtməmiş, çöp kimi arıq ayaqları çirkədən qartmaq bağlamışdır. Bəhruz ürəyindəki bu ağrı ilə teatra gəlib onun divarına çəkdiyi “Ağrı dağı” nı işləməyə başladı. Bütün ürəyini çəkdiyi Ağrı dağına versə də o iki uşaq xəyalından çıxmırdı. Evə gəlib Pakizəyə onlara səliqəli yer düzəltirdi.

(Səhnədə Pakizə yır-yığış edir, silib-süpürür. Səhər həmin yerə gedən Bəhruz uşaqları orda görmür. Qayıdarkən Əkbər bəylə qarşılaşaraq)

Əkbərbəy: Salam, Bəhrüz, niyə pəjmürdəsən?

Bəhrüz: Dünən iki uşaq görmüşdüm, yazığım gəldi indi onları axtarıram, tapa bilmirəm.

Əkbərbəy: Biri böyük, biri balaca...

Bəhrüz: Bəli, bəli!

Əkbərbəy: Əgər onları görmək istəyirsənsə mənimlə gedək...

Onlar Əkbərbəyin evinə gəlirlər. Qapını açanda içəridə kəndli paltarında bir qadın iyrimiyə qədər uşaqla məşğul olur. Zöhrə xanım Bəhrüzün salamını alıb onu içəri dəvət edir. Bəhrüz kənarda oynayan uşaqları ayaqlarından tanıyır. İndi onların əynində göy rəngdə bədənə yekə olan köynəkləri var idi.

Aparıcı: Bu xeyirxahlığı görən Bəhrüz sevinə-sevinə gedir.

Aparıcı: Bir gün yenə teatrdan yorğun çıxan Bəhrüz ağaca söykənmiş çalmalı bir qaçqın görür. O, durub qızdan soruşur:

Bəhrüz: Hardan gəlmisən?

Qaçqın qız : Qız qorxub üzünü yana çevirir.

Bəhrüz: Qorxma, mən rəssamam, şəklini şəkmək istiyirəm.

Qaçqın qız: Mənə yemək verərsən?

(Bəhrüzün ona çox yazığı gəlir, imkanı olsa burda indi ona yemək verərdi)

Bəhrüz: Uzaqdan gəlmisən?

Qaçqın qız: Dağ kəndindən.

Bəhrüz: Şəhərdə kimin var?

Qaçqın Qız: Heç kimim.

Bəhrüz: Bəs nə edəcəksən?

Qaçqın qız: Bilmirəm.

Bəhrüz: Gedək mənimlə bizə evə... Anam var, bacım, qardaşım... Gedək yemək verərlər sənə...

(Gedirlər)

Aparıcı: 1921 - ci ildə Naxçıvanda İnkılab Komitəsinin təşəbbüsü ilə B.Kəngərlinin 500 əsərdən ibarət böyük sərgisi təşkil olunmuşdur. Daima ehtiyac içərisində yaşayan, heç bir qayğı görməyən Bəhrüz üçün həmin sərginin böyük əhəmiyyəti var idi. Həmişə yoxsul və kimsəsizlərin halına acıyan rəssam sərgidən toplanan pulun üçdə birini şəhər uşaq evinə bağışlamışdır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə də (1918–1920) Bəhrüz Kəngərli yaradıcılıqdan qalmır, boyakarlıq və qrafika əsərləri yaradır, rəssamlıq sənətini gənclərə öyrətmək, bu sənəti sevdirmək üçün xüsusi dərnək açır, fərdi sərgilərini təşkil edirdi.

Aparıcı: Müstəqillik illərində də Bəhrüz Kəngərli yaradıcılığına maraq artmış, rəssamın yaradıcılığı ən yüksək səviyyədə qiymətləndirilmişdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvanda Bəhrüz Kəngərlinin ev muzeyi açılaraq, Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyindən rəssamın əlliyə yaxın əsəri oraya təhvil verilmişdir.

Aparıcı: O, həmişə xalqına bağlı olub. Xalqın keçdiyi əzablı yolları mənən əsərlərində yaradıb. Lakin ömür vəfa etməyib. 1922-ci ilin fevralın 7-də Naxçıvanda vəfat edib.

Ədəbiyyat siyahısı:

Azərbaycan incəsənəti-təsviri sənət, dekorativ-tətbiqi sənət, memarlıq // II-III cild (X-Ö). - Bakı : Letterpress, 2011. - 200 s. - (Uşaqlar üçün ensiklopedik məlumat kitabı)

Quliyev Ə. M. XX əsr Azərbaycan incəsənəti haqqında öçerklər. - Bakı : Təhsil, 2012. - 168 s.

Bəhruz Kəngərli (1892-1922) : rəngkarlıq qrafika . - Bakı : Şərq-Qərb, 2013. - 104 s.

Kərimov K. Bəhruz Kəngərli. - Bakı : Azərb. SSR EA nəşriyyatı, 1962. - 58, [24] s. : şək. ; 20 sm. - kiril əlifbası ilə

Haqqında: (kitab)

Mahmud T. Uzaqda uçan dağlar. - B.: -Yazıçı, 1991. - 312 s.

Mətbuatda:

1. Cəfərov F. Kəngərli nəslinin rəssam oğlu : Bəhruz Kəngərli - 120 // Xalq qəzeti. - 2012. - 31 avqust. - № 193. - S. 7.
 2. Cəfərov F. Sənədlərin dili ilə... : Bəhruz Kəngərli -120 // Respublika. - 2012. - 5 fevral. - № 28. - S. 3.
 3. Qasimov R. Rəssamlığın Bəhruz Kəngərli zirvəsi // Azərbaycan. - 2012. - 2 iyun. - № 120. - S. 7.
- Qasimov R. Rəssamlığın Bəhruz Kəngərli zirvəsi // Təhsil problemləri. - 2012. - 08 - 15 avqust. - № 59/60. - S. 15.

Xəlilzadə F. Qəzəi fırçalı rəssam : Bəhruz Kəngərli - 120 // Azərbaycan. - 2012. - 22 yanvar. - № 16. - S. 6.

Əhmədaliyev T. 2500 gündə 2000 iş : Günlər Bəhruz, Bəhruz günləri qovurmuş... // Mədəniyyət. - 2012. - 25. 01. - № 5. - S. 9.

Miriyev A. Bəhruz Kəngərli Muzeyi yeni eksponatlarla zənginləşib // Palitra. - 2014. - 29 yanvar. - № 15. - S. 11

Əliyeva G. (Kəngərli). Şəcərənin rəssam oğlu : Bəhruz Kəngərli haqqında çox deyilib-danışılıb. Yüz dəfə, lap min dəfə, Neynək, mənəm bu yzım da olsun min birinci... // Qobustan. - 2015. - № 2. - S. 45-47.

Əliyev Z. Bədii güzgünün sərtliyi: Bəhruz bəy Kəngərlinin "Qaçqınlar" silsiləsi haqqında // Kaspi. - 2016. - 11 iyun. - № 102. - S. 24.

Əliyev Z. Bəhruz bəy Kəngərli fenomeni // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 6 fevral. - № 5. - S. 29.

Əliyev Z. Bəhruz bəy Kəngərli fenomeni // Ədəbiyyat qəzeti. - 2016. - 6 fevral. - № 5. - S. 29.

Otuz illik həyatın ömür tablosu.
(metodik vəsait)

Ünvan:AZ-1022 Bakı şəh.,S.Vurğun küç.88;
E-mail: childlibbaku@yahoo.com
URL:www.clb.az

F.Köçərli adına Respublika
Uşaq Kitabxanasında
çap olunmuşdur.
Sifariş: 14
Çapa imzalanmışdır:08.04.2017
Tirajı:100
Pulsuz